

LEVELEK A SZERKESZTŐSÉGHEZ

Gaál Gábor aradi előadásai

Az aradi munkásmozgalom történetének kutatása közben néhány adatra bukkantam, amelyek érdekelhetik Gaál Gábor életművének s a *Korunk* régi tevékenységének kutatóit.

Az *Erdélyi Hírlap* 1929. március 2-i száma 16 soros cikkben jelenti be, hogy Gaál Gábor „író és publicista“, a *Korunk* szerkesztője, március 5-én és 6-án Aradon előadást tart. A három nappal későbbi közlemény megemlíti, hogy „a kitűnő tollú publicista nagy éleslátással boncolgatja a társadalmi problémákat s mint előadó is minden tekintetben megállja helyét“.

Március 6-án a lap Károly Sándor tollából elismerő cikket közöl az előző este az Újságíróklubban „Folyóirat—Kultúra“ címmel szépszámu közönség jelenlétében megtartott előadásról. A cikk rámutat arra, hogy ennek kettős célja volt: a közönséget megismertetni az „új európai gondolkodással“, a másik: propagandát csinálni a magyarlakta vidékek egyetlen „igaz akarású“ világnézeti folyóiratának, a Kolozsvárt megjelenő *Korunk*nak. Az óvatosan, majdnem virágnyelven megfogalmazott cikk nyomán nem vitás, hogy Gaál Gábor ez alkalommal is az általa képviselt marxista-leninista világnézetből indult ki.

A másnapra hirdetett díjmentes nyilvános előadás, melyet Gaál Gábor a Kultúrpalota kistermében „az új európai világnézetről“ szándékozott megtartani, a jelek szerint elmaradt. Az okot nem sikerült tisztázni.

Két hónappal később Gaál Gábor ismét Aradon van. Az Országos Magyar Párti Ellenzékekhez közel álló *Erdélyi Hírlap* 1929. május 15-i számában meghirdeti „a *Korunk* világnézeti szemle vitaestélyét“, amelyre aznap a nagy befogadóképességű Iparos Otthonban (ma városi Bábszínház) került sor. A vitaest a házasság egyes kérdéseivel foglalkozott, s azon a vitavezető Gaál Gáboron kívül többen is felszóltak.

Arad kapcsolatai a régi *Korunk* szerkesztőségével, sajnos, eddig a helyi kutatást alig érdekelték. Talán e levél — s ez is a célom — felkelti az érdeklődést. Reméljük, hogy az aradi sajtó tervezett monográfiája számára összegyűlő szórványos irattári és sajtóadatokat a *Korunk* egykori olvasói, munkatársai, Gaál Gábor előadásainak hallgatói a vitaest még élő résztvevői kiegészítik emlékezéseikkel.

Arad, 1969. október.

Glück Jenő
tanár

Volt estis — az esti líceumról

Az esti líceumok népszerűsítése az utóbbi években elmaradt. Kérdés, mi indokolja a hallgatást, melynek következtében nem figyeltünk fel egy meggondolkozató jelenségre. Hogy világosabban lássuk a kérdést, vissza kell pillantanunk az esti líceumnak a felszabadulást követő években betöltött hivatására.

Történelmi igazságot szolgáló szerepe vitathatatlan. Célja az volt, hogy az egyes rétegek közötti műveltségbeli különbséget, az átmeneti társadalom talaján szükség-

képpen létező művelődési lehetőségek egyenlőtlenségéből fakadó és megújuló ellentmondást kiegyenlítse, s lehetővé tegye a termelésben közvetlenül részt vevő dolgozók továbbtanulását.

Az esti liceum feladata azonban nem korlátozódott a középiskolai végzettség nyújtására. Egyik célja volt diákjainak egyetemre, technikumra való előkészítése. Evégett kezdtek tanítani például, tizenegy évvel ezelőtt a modern nyelveket és a műszaki rajzot. Az esti liceum tehát a *magasfokú* szakképesítés előiskolája is volt. De csak volt, még akkor is, ha elvben ma is ez a feladata. A megváltozott helyzet bizonyítására szolgálnak a következő adatok, amelyeket az elmúlt tanévben gyűjtöttem a nagyváradi 3-as számú középiskola esti tagozatán.

OSZTÁLY	TANULÓK SZÁMA	ÁTMENŐK SZÁMA	ÁTLAGOS OSZTÁLYZAT	
			(5—6)	(7—10)
IX. a	29	20	14	6
X. a	27	15	15	-
X. c	27	17	13	6
XII. a	28	15	9	5
XII. b	27	23	18	4
XII. c	26	18	8	10
XII. d	29	15	12	3

Ezek a gyenge eredmények érthetők. Az esti liceum tanulói a napi nyolc órai munka után 1—2 óra otthoni tanulási idő alatt képtelenek jobban elsajátítani a tananyagot. Ismereteik nagy részét az óra alatt szerzik. A tanár azonban kénytelen az óra jelentős részét feleltetésre fordítani, ami az esti liceumban — nem véletlenül — sok időt vesz igénybe. Az előadásokat az esti természetes fáradtságot magukban hordozó tanárok tartják az egyáltalán nem friss hallgatók részére. Az esti liceumban végzett diák ismeretei — ilyen alapon — hiányosabbak a nappali középiskola tanulóinak tudásához képest. Emiatt az esti liceumban érettségizetteknek csupán kicsiny része jut felsőbb iskolába. Az iskolaforma tehát — bizonyos fókig — kénytelen lemondani korábbi funkciójáról, vagyis a dolgozók főiskolára történő előkészítéséről. Ez — meglátásom szerint — szerepváltozást jelent. De milyen irányban?

Az ország legtöbb esti liceuma csak reáلتagozattal működik, mivel a cél olyan reál szakú megalapozó felkészültség nyújtása, melyre a főiskolán építeni lehet. És éppen ez az, ami a legtöbb gondot okozza az esti liceum diákjainak. A hallgatók a humán tárgyakkal mégcsak megbirkóznak valahogy, de a reál tárgyakkal és főleg a matematikával már kevésbé. A reál tárgyakat nem elég csak *tanulgatni*. Azokat alaposan, rendszeresen *meg kell tanulni*. Ez kitartó, állandó, kemény munkát igényel. El kell sajátítani az elméleti anyagot, az alpműveletektől a legbonyolultabb képletig, az ismereteket alkalmazni is tudni kell, ezt azonban állandó gyakorlat, feladatok megoldása nélkül nem lehet elérni. Ilyesmire pedig az estisnek ritkán jut ideje. De ha naponta tanulva lépést is tudna tartani bizonyos mértékig a követelményekkel, előállanak a gyakori hiányzások. A vállalatokban a hó- és évvégi hajrák, sajnos, a legnagyobb erőfeszítések ellenére sem ritkák. Hiába kapja ki később az estis szabadnap formájában a túlórákat, a mulasztottakat teljesen pótolni nem tudja, hiszen nem hallhatta a tanár magyarázatait, a diáktársak feleleteit. Mi következik mindebből? Beszéljenek az adatok.

Az 1968—69-es tanév első félévében az ellenőrző dolgozat alkalmával matematikából a négy tizenkettedik osztály a következő átlagos eredményt érte el: 4,64; 4; 5,0; 4,2. E statisztika alapján azt állíthatnók, hogy esti liceumban nem lehet matematikát tanítani. Erről azonban szó sincs, kell és lehet tanítani, de csak azok számára, akik óhajtnák és bírják. Akiknek azonban más az érdeklődésük, módot kell nyújtani kielégítésére.

Ilyen osztályzatok alapján a továbbtanulási vágyat félig-meddig utópiának nevezhetnők. Különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy például a „X.a” osztályból 15 megkérdezett közül 14 szeretne továbbtanulni, de közülük sok bukott és egyiknek sem haladja meg az általános osztályzata a hatost.

Az esti liceumok végzettjeinek nagy része ilyen körülmények közt a munkahelyén marad. Feladatát pedig bizonyára a valószínűségszámítás ismerete nélkül is jól elvégezheti. De munkáját a lélektani, jellembeli, személyiségi tényezők döntő módon befolyásolhatják, amelyek kialakulásában különböző kulturális hatások játszanak közre.

Elvben például könnyű a munkások kulturális fejlettségét meghatározni, ha az iskolázottságot vesszük alapul. De ez a mennyiségi vizsgálódás könnyen becsap, mert eltereli figyelmünket a nehezebb, de döntőbb jelentőségű minőségi vizsgálódástól. Az esti líceumban például a humán tárgyak átlagos osztályzata magasabb a reálokénál, minőségileg mégis nagyon gyenge, ha azt elemezzük, hogy az esti líceumból kikerültek humán műveltsége mennyire hiányos. Azt hiszem, nem lehet vita tárgya a vizuális kultúra szükségessége, ha arra gondolunk, hogy a mai ember ismereteinek, műveltségének jó részét képi közvetítés útján szerzi. Szerény tapasztalatom azt mutatja, hogy a végzett diákok nagy része nem jut túl a fényképszerű naturalizmuson. Az auditív műveltséggel, ha lehet, még rosszabbul állunk. Egy tárlat megtekintését az estis mégcsak útba tudja ejteni, és ha teheti, „márcsak azért is” megteszi. Hangversenyre elmenni azonban ideje sincs, még kevesebb a megértés valószínűsége.

Azt mondanám: korunk a reálműveltséget követeli, de más is. Talán valami fontosabbat, amit igazol a munkalélektani kutatások szükségszerű fellendülése. Ez a többlet pedig az *általános műveltség kiszélesítése*. Ennek szükségét látják például az említett nagyváradi esti líceum vezetői is, akik figyelemre méltó erőfeszítéseket tettek a tanulók sokoldalú nevelése végett. Csak néhány példa: a 400 hallgató közül 110-nek van színházberlete, foto-kört alakítottak. Minden jelentős színdarabot vagy filmet közösen néznek meg. Sőt, színjátszó csoportot is hoztak létre.

Remélem, kiderül az írásból, hogy nem akarom az esti líceum céljának tekinteni esztétikát, művészettörténezetet, festők képzését, csupán olyan embereket, akiktől távol áll az érzelmi, morális vagy esztétikai közöny, akik önálló ítéletalkotásra képesek, és tudás, megbízhatóság dolgában megállják a helyüket. Magyarán: számoljunk a valósággal, vagyis azzal, hogy az esti líceum végzettjeinek kis része jut tovább főiskolára. Ebből kiindulva az esti líceumot ne tekintjük elsősorban előkészítő iskolaformának, hanem alapvető célja legyen *a teljesértékű, sokoldalúan művelt, egyenes jellemű, munkaszerető ember képzése*. Úgy is mondhatnók, hogy az előkészítő azaz átmenő jelleg helyett az esti líceumok végcélit is nyerjenek: az innen kikerülő érettségizettek valóban érett, gazdagon képzett emberek legyenek, ha a munkahelyükön maradnak is. Az viszont külön kérdés, az esti líceumok ilyen természetű jellegváltozását miként érhetjük el; több humán-tagozat létesítésével-e, a humán és reáltárgyak más csoportosításával-e, avagy egyéb módon. A kérdés fölött mindenesetre gondolkoznunk kell.

Nagyvárad, 1969, október.

Maksai Sándor

HELYREIGAZÍTÁS. Idei 10. számunk 1564. lapján, Balogh Edgár cikkében, sajtóhiba folytán tévesen „szerb” kisebbség szerepel; helyesen „szorb” olvasandó, ez a németországi szláv kisebbség neve.

